

...У процесі роботи розглянуто різноманітні аспекти історії Голокосту на теренах України та Європи. Семінар відзначався плідною співпрацею викладачів та учасників, толерантною атмосферою, зацікавленістю до тем та питань, що виносилися на обговорення. Заняття вражали різноманітністю форм викладу матеріалу, зокрема глибиною лекцій, гостротою дискусій, цікавими практикумами, екскурсіями та важливістю питань, піднятих під час обговорень у межах круглих столів, що дало можливість глибше пізнати проблему Голокосту, зрозуміти її масштаби, трагедію єврейського народу та інших націй, а також «інших» категорій осіб.

Дуже корисними і цікавими були заняття А. Подольського «Короткий огляд єврейської історії, культури, традицій, взаємин. Фокус – українські терени», «Пам'ять про Голокост в Україні. Різні види пам'ятей, конфлікти пам'яті. Заперечення Голокосту» М. Тягло «Еволюція ідеї тотального знищення євреїв в середині нацистського апарату», «Інші» категорії осіб в нацистській Німеччині. Ідеологія та дискримінація. (спадково та душевно хворі, роми, свідки Єгови, політичні інакодумці)», В. Нахмановича «Нацистська ідеологія і антисемітизм в контексті ідейної історії Європи», Н. Резніченка «Відображення теми Голокосту в літературі». Т. Величко «Усна історія як джерело знань про події», Г. Грінченко «Доля «примусових робітників» під час Другої світової війни». Протягом семінару в учасників була можливість взяти участь у практикумах, які проводили: Ноа Сігал – представниця міжнародної школи вивчення історії Голокості при «Яд Вашем» (Єрусалим): «Концепція викладання історії Голокосту в Міжнародній школі», «Повоєнний світ. Повернення до життя єврейських громад та повоєнний антисемітизм на радянських теренах», О. Войтенко «Міждисциплінарні зв'язки теми. Історія Голокосту і права людини», В. Бобров та А. Кінаш «Викладання історії Голокосту в школі. Зміст теми, рекомендації для роботи, між предметні зв'язки».

Також під час семінару-школи учасники мали можливість познайомитися з містом Полтава, з місцями масових розстрілів людей. Така робота дуже важлива, адже майже кожне місто, селище, село має своє місце пам'яті про загиблих від нацистів.

Після завершення роботи семінару кожний учасник отримав навчально-методичну літературу, візуальні джерела інформації, посібники, які допоможуть на більш професійному рівні вивчати та викладати теми з даної проблеми, під час проведення навчальних занять, позакласних заходів.

Насамкінець варто ще раз відзначити важливість, актуальність і нагальність проведення семінару-школи з історії Голокосту, адже Голокост – є однією з найбільших гуманітарних катастроф. Втрата сотень тисяч людських життів, матеріального культурного спадку єврейського етносу – незворотна. Аля повернення пам'яті про ті жахливі події мають стати одним із важливих шляхів уникнення повторення подібних злочинів у майбутньому.

Дякуємо організаторам семінару-школи за ґрунтовні знання, методичні матеріали, поради щодо вивчення історії Голокосту в школах України. Ваш досвід будемо використовувати, втілювати та адаптувати до реалій навчальних закладів у яких працюємо.

*Акіф'єва Інна Володимирівна, Херсонська загальноосвітня школа I-III ступенів № 45 Херсонської міської ради; учитель історії та правознавства;
Валентій Людмила Іванівна, Херсонська спеціалізована школа I-III ступенів № 52 з поглибленим вивченням української мови Херсонської міської ради;
заступник директора з НВР, учитель історії та суспільствознавства;
Гончаренко Любов Анатоліївна, Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, доцент кафедри теорії і методики викладання гуманітарних дисциплін, кандидат педагогічних наук, доцент.*

Мої сподівання щодо семінару-школи цілком виправдалися. Передусім тому, що значна частина занять була присвячена проблемам історіографії, теоретичним аспектам вивчення геноцидів і Голокосту зокрема, питанню його історіографії. Це, поза всяким сумнівом, стало козирною картою заходу, на якому я побувала.

Як людина, яка поруч з історичною має й психологічну освіту зауважу: позитивного колориту лекціям, які були прочитані на семінарі-школі, додала контрастність манери викладання різних лекторів. Наприклад, імпульсивність А. Подольського та розважливості і не поспішливості В. Нахмановича. Водночас не можу оминати увагою різноплановість тем, які були прочитані слухачам. Окремі з них (як, наприклад, лекція М. Тяглою «Інші» категорії осіб в нацистській Німеччині...») були для мене особливо значимими: чи не вперше мені випало почути думки спеціаліста стосовно нюансів цієї проблеми.

Осмилення доволі широкого тематичного діапазону лекцій, які, водночас, спрямовувалися на висвітлення різних аспектів вивчення Голокосту й ширше – геноцидів, засвідчує продуманість структури семінару його організаторами. Позитивним мені бачиться й те, що в ході лекцій викладачі не раз виходили поза межі «класичного» (зрозуміло, в радянському дискурсі) розуміння історії, репрезентували евристичний потенціал виходу на міжпредметні перехрестя.

Зачин такому прочитанню історичного процесу був даний вже в перший день проведення семінару-школи: лекція М. Тяглою, в якій з-поміж іншого розглянуто питання психології тоталітарної держави та її громадян, практикум Н. Сігал, яка серед інших питань актуалізувала увагу слухачів на проблемі стереотипів. Даний ракурс – вихід на проблемно-тематичне прикордоння історії й психології – неодноразово простежувався й аналізувався лекторами й слухачами за відеосвідченнями тих, хто пережив Голокост. Таким чином відкритість до сучасних методів наукового пізнання, представлення його евристичного потенціалу учасникам форуму є, безперечно, одним із позитивів проведеної школи-семінару.

Не буду приховувати, що частина лекцій збагатила мої теоретичні, а подекуди й фактологічні знання з різних аспектів Голокосту (скажімо щодо особливостей геноциду євреїв у різних країнах Європи – лекція А. Подольського). Не можу не відзначити й дещо несподіваних для мене проєкцій вивчення геноциду (як-то відображення Голокосту в художній літературі). Враховуючи брак наукової літератури з питань історії Шоа на периферії (у Рівному, де я проживаю, зокрема) відзначаю важливість представленої слухачам теми, що стосувалася Інтернет-ресурсів.

Як викладачу, яка залучалася до проведення семінарських занять з курсу «Геноциди першої половини ХХ ст.» у вузі, а наступного року вестиме їх студентам-політологам, цікавимо для мене були й практикуми. Йдеться як про різні методи, які були представлені в час їх проведення, так і усвідомлення особливого потенціалу відеосвідчень при викладанні Голокосту.

Несподіваність окремих методичних ходів, що були представлені в час занять О. Войтенком, стали своєрідним майстер-класом використання таких джерел. Зрозуміло, більшість з них може бути використана й при викладанні спецкурсів, що присвячені вивченню геноцидів у вищій школі. Щоправда, зізнаюся, хотілося б почути міркування лекторів щодо особливостей їх використання у вузах. Проте, враховуючи цільову аудиторію учасників школи-семінару, усвідомлюю, що ця проблема виходила поза межі тих, які передбачалося аналізувати організаторами проведеного форуму.

Мої роздуми над почутим на школі-семінарі в Полтаві дають підстави бути категоричною у висновку щодо його високого науково-методичного рівня. Висловлюю слова подяки його організаторам.

*Наталія Івчик, к.і.н., старший викладач кафедри
політичних наук, РДГУ, м. Рівне*

* * *

...Сьогоднішнє викладання історії ставить перед вчителем багато освітніх та виховних завдань. Як вчитель розумію, що саме сьогодні для формування гідного громадянина, людини з моральними цінностями, важливо усвідомити, що культура пам'яті – це сьогоднішнє бачення минулого, що ми відповідальні за минуле; що наша історія – це історія і культура всіх народів, які її населяють.

На цьому семінарі я, як вчитель, чітко усвідомила, що при викладанні теми Голокосту в шкільному курсі, маю змогу підвести учнів до розуміння того, що наша історія – історія людей, що саме від людини в тих чи інших обставинах залежить багато, що неможливо допустити, щоб люди вбивали людей тільки за їхню національну приналежність.

Саме на практичних заняттях я навчилась методично грамотно працювати з текстовими джерелами, відео-матеріалами. Розумію, що це є потужна форма роботи для розвитку особистості, самосвідомості, світогляду школяра. Практичні заняття дають змогу поринути у проблему, сформувати емпатію в учнів, перетворити знання на життя конкретних людей.

Саме така робота, на мій погляд, підвищить зацікавленість, дасть змогу залучити школярів до дослідницької діяльності, шкільних проєктів, позакласної роботи, замислитись, що трагедія війни, міжнаціональна ворожнеча – чинники, які привели до нетерпимості та антисемітизму, дасть змогу формувати навички анти дискримінаційної поведінки.

Лекції мали глибинну теоретичну базу, супроводжувалися тезами, списками літератури. Без сумніву, теоретична база щодо проблем колаборації, нацистської ідеології та її чинників, особливостей Голокосту на теренах України та Європи, проблеми геноциду, психологічні аспекти впливу ситуації на людину, опір євреїв політиці геноциду, доля примусових робітників, пам'ять про Голокост, роль усної історії як джерела знань, між предметні зв'язки, відображення теми Голокосту в літературі – це ті знання, які необхідно застосовувати в роботі з учнями, батьками, колегами.

На мій погляд, семінар має, без сумніву, освітнє та просвітницьке значення для педагогів. Дякую за створену атмосферу партнерства, доброзичливості, спілкування. Кожен день роботи – це не тільки отримання нової інформації, а й поповнення каталогу літератури, рекомендацій, теоретичних знань. На кінець семінару моя папка перетворилась на «клондайк» порад щодо викладання історії Голокосту...

*Катерина Данилова, вчитель історії,
ЗОШ № 53, м. Миколаїв*

* * *

Вчитись ніколи не пізно. В цьому я ще раз переконалась, взявши участь в освітньому семінарі-школі з історії Голокосту в Україні, організованому в м. Полтава. Здавалося б, що ще нового та цікавого можна почути і побачити, пропрацювавши більше тридцяти років у школі, відвідавши велику кількість курсів, семінарів, нарад та виставок. Але виявилось, що за ретельної підготовки та зацікавленості в організаторів заходу, можна досягти неочікуваних результатів. Завдяки бездоганній організації цього семінару я глибоко пройнялась темою Голокосту, хоча і до цього цікавилась нею. Ще перебуваючи на заняттях, я в думках уже планувала, що і як буду говорити і робити зі своїми колегами і учнями, щоб залучити їх до розробки теми Голокосту, використовувати отримані знання та вміння під час викладання цієї тематики на своїх уроках, продовжувати збирання усних свідчень серед мешканців свого району та ін. Надихали на це і лектори, і колеги – методисти, тренери, що проводили практикуми, і керівництво Центру. Ними було продумано все до найменших дрібниць, починаючи від методично грамотно побудованого плану проведеного семінару, належної підготовки викладачів, наданого нам матеріалу, до створення комфортних побутових умов.

Невимушена атмосфера, довірливі стосунки, величезна зацікавленість у ході дискусій, плідна співпраця, толерантність – так можна охарактеризувати роботу нашої групи протягом тижня. Незважаючи на досить щільний графік роботи, всі отримали велике задоволення від дружнього спілкування, багатостороннього діалогу. В ході семінару я поглибила свої знання (а дещо почула вперше) з питань культури та розвитку єврейських громад на теренах Європи та України, про події Голокосту, ознайомила з термінологією та хронологією подій, з ідеологічними особливостями нацизму та нацистської пропаганди на окупованих територіях України та ін. Найбільше зацікавили і вразили лекції А. Подольського про формування пам'яті про Голокост в Україні та М. Тяглою про ідеологію щодо «інших» категорій осіб в нацистській Німеччині та їх дискримінації. Важлива частина семінару – практичні заняття – робота з текстами історичних документів, фотографіями, плакатами, відеосвідченнями, матеріалами інтерв'ю. Це дало мені можливість глибше пізнати проблеми Голокосту, зрозуміти її масштаби, а ще впевненість, що треба ширше застосовувати такі методи та форми роботи у викладанні історії в своїй гімназії, адже така діяльність залишає глибший слід в думках і душах дітей, ніж просто переказування відомих істин. При такому підході до викладання в кінці уроку чи дискусії не підбиваються жорсткі підсумки, не визначається погана чи хороша позиція, адже залишається багато невіршених питань, питань без відповідей. Особливо це є нагальним у викладанні в школі, бо саме так ми даємо учням не готові схеми, а поле для подальших пошуків та роздумів. Організатори заходу подбали і про те, щоб почуте, побачене, задумане можливо було втілити в життя – кожного учасника забезпечили необхідною навчально-методичною літературою, відеоматеріалами, рекомендаціями, ознайомили з інтернет-ресурсами з історії Голокосту. Впевнена, що це стане значним поштовхом для подальшої роботи з вивчення піднятих проблем не тільки учасниками семінару-школи, але й їх колегами. А від цього, знову ж таки, виграють наші учні.

*Людмила Олененко, вчитель історії, заступник директора з навчально-виховної роботи,
гімназія «Скіфія»,
Запорізька обл.*

* * *

На сьогоднішній день проблеми изучения истории Холокоста в Европе и на территории Украины, «геноцидального» решения международных противоречий между отдельными народами в мировой истории остаются открытыми, вызывающими международный интерес и новые исследования данных вопросов. В этом мы в полной мере смогли убедиться во время работы международного образовательного семинара-школы, организованного Украинским центром изучения истории Холокоста в городе Полтаве. Ведь именно образовательный семинар – это возможность не только ближе познакомиться с интересующими проблемами, погрузиться в среду небезразличных к данным вопросам людей, но и завести новые знакомства, посмотреть на все другими глазами, «ощутить» дыхание той страшной эпохи.

В целом следует отметить благоприятную атмосферу, царившую в коллективе на протяжении всей работы семинара, способствовавшую плодотворному сотрудничеству, обсуждению и разбору непохожих по своей текстологической наполняемости источников и материалов. Также нельзя не сказать о высоком уровне преподавательского состава, способного не только конкретно расположить факты в хронологической последовательности, но и подвести слушателей к чувственному восприятию действительности, перенесению современного человека в прошлое, а также заинтересованность самих преподавателей излагаемым материалом.

Работа в процессе нашего обучения шла дозировано, чему способствовала постоянная смена различных, но от этого не менее интересных, форм работы: лекции, семинары-практикумы, дискуссии, составление ленты времени, круглые столы, в рамках которых участники могли высказать свои мысли, постоянно тем самым изменяя ракурс предложенного

вопроса. Особенно полезными нам показались дискуссии по темам «Убийства, коллаборация и выживание. Мотивы, дилеммы, риски», «Сопротивление во время Холокоста. Выживание как форма сопротивления во время Холокоста», практикумы по использованию междисциплинарных связей в процессе изучения истории Холокоста, по различным видам источников и их дозированному и синтезированному применению в школе, отражению истории Холокоста в литературе и искусстве.

Хочется поблагодарить организаторов за прекрасно и познавательно проведенное время, возможности по-новому посмотреть на ранее изучаемые проблемы, за большой раздаточный материал, который поможет учителю создать ту атмосферу, тот рисунок жизни тех страшных лет и показать его новому, компьютеризированному поколению современного мира, чтобы они не повторяли ошибок прошлого... Ведь не зря говорят: «в прошлом мы ищем не пепел, а огонь созидания для будущих поколений...».

*Сороко Павел Витольдович, учитель, г. Гродно
Михальчик Владимир Владимирович, учитель, г. Свислочь
Гродненская область, Республика Беларусь*